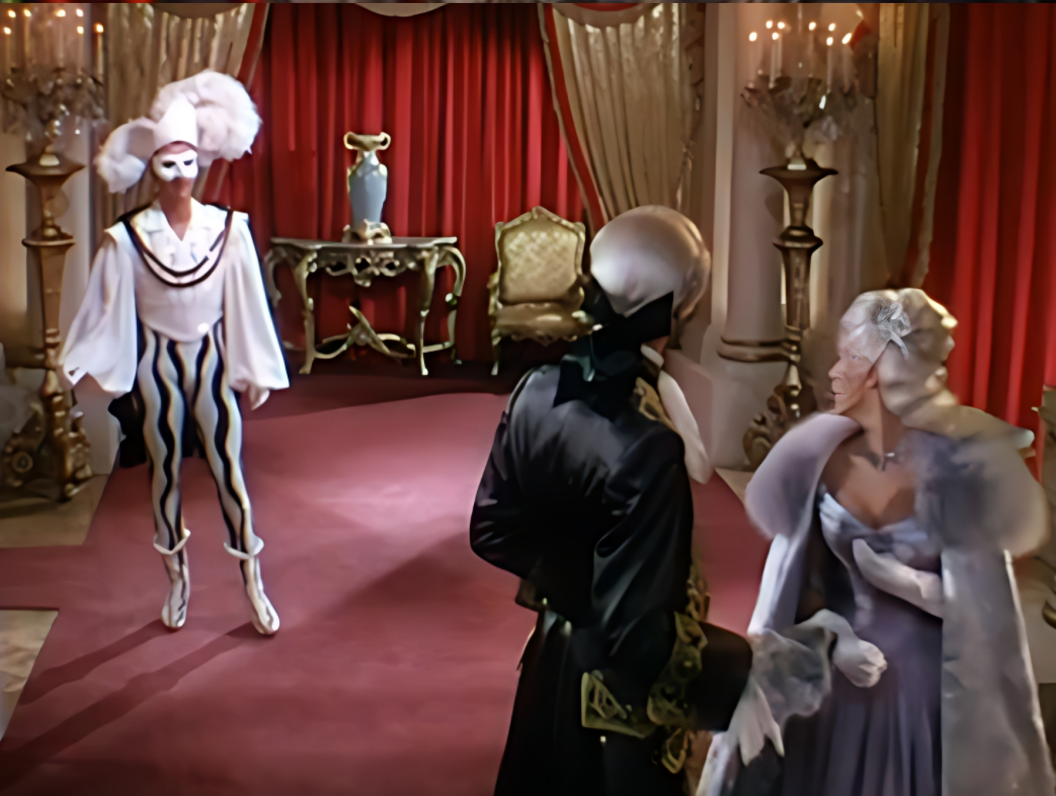

SCARAMOUCHE

Rafael Sabatini

Rafael
Sabatini

Scaramouche

Román z francouzské revoluce

Myriada

Z originálu

SCARAMOUCHE

Copyright © Rafael Sabatini

Translation © Čincura

Všechna práva vyhrazena.

Rozsah: 357 stran, 37 kapitol

Vydání: první

Vydal: Meisterkoch, Praha, 2023

<https://www.meisterkoch.eu/>

ISBN: 978-80-88513-14-8 PDF

Na obálce je scéna z holywoodského filmu Scaramouche z r. 1952. Stewart Granger v hlavní roli je ve svém divadelním kostýmu. – foto z wikimedia commons.

oooooooo

KNIHA PRVNÍ

TALÁR

I. ANDRÉ-LOUIS MOREAU

Byl mu vrozen dar smíchu a přesvědčení, že svět se zbláznil. Jeho původ byl neznámý, ačkoli vesnice Gavrillac už dávno rozptýlila mraky tajemství, které jej zastíraly. Je-li šlechtic kmotrem dítěti sebranému bůhví kde a potom se mu postará o výchovu a vzdělání, i ti nejméně důvtipní venkované nemají žádných pochybností o skutečném vztahu mezi André-Louisem Moreau – tak se hoch jmenoval – a Quintinem de Kercadiou, baronem z

Gavrillacu, který sídlil ve velkém šedém zámku na vrchu, vypínajícím se nad chalupami.

André-Louis žil u starého advokáta Rabouilleta, který jako finanční správce dohlížel na panství barona de Kercadiou. Když mu bylo patnáct, byl poslán do Paříže studovat práva na lyceu Louis-le-Grand. Odtud se vrátil, aby pomáhal Rabouilletovi v práci. To vše na útraty svého kmotra, barona de Kercadiou, který ho znovu svěřil do péče Rabouilletovi a podnikal kroky, aby ho do budoucna zaopatřil.

Nyní čtyřiaadvacetiletý André-Louis byl štíhlý, průměrné výšky a tvář měl hubenou, s vysedlými lícními kostmi, kolem nichž mu husté černé vlasy spadaly až na ramena. Následkem pilného studia lidstva od Thukydidy k Encyklopedistům a od Seneky k Rousseauovi dospěl k nevyvratitelné jistotě, že celé lidstvo blázní. Věděl dosud velmi málo o svém řečnickém nadání, ačkoli díky jemu dosáhl jisté pověsti v Literární družině v Rennes – v jednom z těch klubů, tehdy už rozšířených po celé zemi, ve kterých se shromažďovala vzdělaná mládež k diskusím o nových myšlenkách a filosofických směrech.

Byl však příliš uštěpačný a měl sklon zesměšňovat vznešené teorie svých kolegů o obrození lidstva. Tím všechny popuzoval a byli by ho nakonec vyloučili, nebýt jeho přítele Filipa de Vilmorin, studenta teologie v Rennes, který byl jedním z nejoblíbenějších členů Literární družiny.

Když Filip jednoho listopadového rána roku 1788 navštívil Gavrillac, aby Andrému přinesl nové zprávy o politických bouřích, které ve Francii nabíraly na síle, dozvěděl se v této ospalé bretaňské vesnici o něčem, co jej rozhořčilo.

Jakýsi Mabey, sedlák z Gavrillacu, byl toho jitra zastřelen na druhé straně řeky, v lesích Meupontu, hajným

markýze de La Tour d'Azyr. Nešťastník byl dopaden právě když si z oka pasti vytahoval bažanta. Hajný, který ho zabil, jednal podle výslovných rozkazů svého pána.

Pobouřen skutkem tak tyranským a nemilosrdným, pan de Vilmorin rozhodl se stěžovat si panu de Kercadiou. Doufal, že pohne pána z Gavrillacu k tomu, aby vymohl aspoň nějaké odškodnění pro vdovu a tři děti, které se staly sirotky.

Ale nejdříve vyhledal svého nejmilejšího přítele, André-Louise. Zastihl ho v domě Rabouilletově, kde právě snídal v dlouhé, bíle vykládané jídelně. Objali se a André-Louis div neohluchl, jak rozhorleně Filip obviňoval pana de La Tour d'Azyr.

„Již jsem o tom slyšel,” řekl André-Louis.

„Mluvíš, jako by tě to nepřekvapilo,” vytkl mu přítel.

„Od bestie nemůžeš čekat nic jiného než bestialitu. A d'Azyr je netvor, to ví každý. Tím hůř pro blázna Mabeyho, že mu kradl bažanty. Měl je krást někomu jinému.”

„To je všechno, co k tomu řekneš?”

„Co bych měl víc říkat? Doufám, že smýšlíš zcela střizlivě.”

„Co bys měl víc říkat? Navrhuji, abys to oznámil panu de Kercadiou. Budu se u něho dovolávat spravedlnosti.”

„Proti panu de la Tour d'Azyr?” André-Louis zvedl obočí.

„Proč ne?”

„Důvtipný Filipe, pes psa nepokouše.”

„Jsi nespravedlivý ke svému kmotrovi. Jistě má lidský cit.”

„Ano, tak lidský, jak si jen přeješ. Ale tady nejde o lidskost, tady jde o honební zákony.”

Pan de Vilmorin zvedl své dlouhé ruce nad hlavu v návalu znechucení. Byl to vysoký, štíhlý mladík, o rok

mladší než André-Louis. Měl jednoduchý černý šat, jak se sluší na studenta bohosloví, s bílými manžetami a se stříbrnými přezkami na střevících.

„Mluvíš jako právník," vybuchl.

„Přirozeně. Ale nerozčiluj se na mne proto zbytečně. Řekni mi raději, co mám podle tebe dělat!"

„Měl bys jít se mnou k panu de Kercadiou a využít svého vlivu k dosažení spravedlnosti. Žádám asi příliš mnoho, že!"

„Milý Filipe, jsem ti vždycky k službám, jenom tě upozorňuji, že tvá žádost je zbytečná. Dovol mi teď, abych se nasnídal, a pak udělám vše, co si přeješ."

Pan de Vilmorin se vrhl do široké lenošky vedle krbu, v němž hořela naskládaná polena borovice, a čekal, až se André nasnídá. Přitom mu vyprávěl o posledních událostech v Rennes a stěžoval si na zpuštěné chování privilegované třídy. A byl rozezlen, že jeho přítel nechce sdílet jeho rozhořčení.

„Nevidíš, co to znamená?" zvolal. „Šlechtici neposlouchají krále, a tím podkopávají samé základy trůnu. Přitom jejich vlastní existence na něm závisí. Když trůn padne, budou rozdrceni právě ti, kteří mu stojí nejbližší! Copak to nechápou?"

„Vůbec ne. Vždyť jsou vládnoucí třídou a já nikdy neslyšel o vládnoucí třídě, která by si všímala něčeho jiného než svého prospěchu."

„A to nás mrzí! To právě chceme změnit. Naším úmyslem je," řekl de Vilmorin a ztlumil svůj hněv, „přenést vládu do jiných rukou."

„A ty myslíš, že v tom bude nějaký rozdíl?"

„Vím, že bude."

„Filipe, musíš změnit lidi, ne systémy. Můžeš snad vymyslet nějaký systém vlády, který ještě nebyl vyzkoušen?"

Jistě ne! Budoucnost můžeme s jistotou odhadovat jen podle minulosti. Člověk se nikdy nezměnil. Byl vždycky hltavý, chamtivý a nízký."

"Ty ovšem hájíš stranu, ke které patříš. To je přirozené," řekl de Vilmorin smutně.

"Naopak, snažím se mluvit nestranně. Budeme lépe spravováni, když vyměníme nynější vládnoucí třídu za jinou? Jaká třída usiluje o vládu? Řeknu ti to. Je to buržoazie."

"Cože?"

"Divíš se, co? Pravda je tak často nepříjemná. Všimni si třeba nanteského manifestu. Kdo jsou jeho původci?"

"Ty přece víš, André, kdo donutil městskou radu Nantes, aby ten manifest poslala králi. Nějakých deset tisíc dělníků – lodníků, tkalců, nádeníků všeho druhu."

"Kteří k tomu ale byli podníceni svými zaměstnavateli, bohatými obchodníky a loďaři z města," namítl André-Louis. „Jsem zvyklý pozorovat věci i ze skrytých stránek. Za těmi dělníky a řemeslníky se skrývají majitelé přádelen, loďaři a otrokáři. A ti ponoukají ty nevědomé a udřené, aby prolévali svou krev ve snaze dosáhnout kousku zdánlivé svobody. Otrokáři! Lidé, kteří bohatnou z obchodu s lidským masem a krví v koloniích, vedou doma tažení ve jménu posvátné svobody. Viděli jsme již téci krev potokem v Dauphiné – krev lidu, je to vždycky jenom krev lidu. A když zvítězí a feudální řád bude vyvrácen, co potom? Místo aristokracie budeme mít plutokracii. Stojí to za to? Myslíš, že osud lidu bude lepší pod vládou lidí, kteří zbohatli nízkými způsoby kupování a prodávání? Napadlo tě někdy, Filipe, čím se stává vláda šlechticů nesnesitelnou? Hrabivostí! A očekáváš snad méně hrabivosti od buržoazie, od lidí, kteří se někam dostali právě díky hrabivosti? Připouštím, že dnešní vláda je krutá,

nespravedlivá, ale rozhlédni se kolem a uvidíš, že vláda buržoazie, kterou chceš nastolit, může být ještě horší."

Filip seděl chvíli zamyšleně. Pak znovu začal. „Nemluvíš však o zneužívání moci, hrozném a nesnesitelném."

„Zlořády mohou být napraveny spravedlností. A nenajdeš-li spravedlnost v osvětěných lidech, nenajdeš ji vůbec. Necker (*ministr financí*) má napravovat zlořády a omezovat privilegia. To už je rozhodnuto. Proto se sejdou generální stavy."

„A Bůh je mi svědkem, události v Bretani jsou k tomu velmi slibným začátkem," zvolal Filip.

„Cožpak to. To není nic. Šlechta se přirozeně nevzdá bez boje. Bude to nicotný a směšný boj – ale být nicotným a směšným, to už je v lidské povaze."

Vilmorin s posměchem odvětil: „Patrně označíš zastřelení Mabeyho také za směšné. Měl bych být připraven na to, že budeš uvádět na obranu markýze d'Azyr, že hajný byl milosrdný, zastřelil Mabeyho, protože jinak by ten chudák byl za pytláctví odsouzen na doživotní galeje, což je horší než smrt."

André-Louis dopil zbytek horké čokolády, odložil číši a posunul křeslo.

„Přiznávám se, Filipe, že nemám tvé velké lásky k bližním. Jsem pohnut osudem Mabeyho, ale nezapomínám, že Mabey kradl, když byl zabit."

Pan de Vilmorin se s nevolí vztyčil.

„Tohle se dalo očekávat u člověka, který je pomocným finančním správcem šlechtice a je jeho delegátem u bretaňských stavů."

„Filipe, ty se na mě hněváš!" zvolal André-Louis se znepokojením.

„Jsem uražen tvým chováním," namítl Vilmorin a zprudka pokračoval: „Někdy si myslím, že nemáš vůbec

srdce. Máš pořád jen zákon, nikdy spravedlnost. Napadá mě, že jsem se mylil, když jsem šel za tebou. Teď vím, že mi nemůžeš pomoci v mé rozmluvě s panem de Kercadiou." Nasadil si klobouk a chystal se odejít.

„Přísahám," řekl André-Louis, „že s tebou mluvím naposled o zákonech nebo o politice. Mám tě příliš rád, než abych se s tebou přel o záležitostech jiných."

„Ale já je беру za vlastní," připomněl mu Filip.

„Ovšem, a já tě mám proto rád. Staneš se knězem. A záležitost kohokoli je také záležitostí kněze. Kdežto já jsem právníkem a záležitostí právníka jsou záležitosti jeho klientů. To je ten rozdíl mezi námi."

Filipův hněv pominul. „Bude lépe, když tě pan de Kercadiou se mnou neuvidí. Tvá povinnost ke klientovi mi nemůže pomoci."

„Dobrá," pravil André-Louis. „Ale nic mi nezabrání, abych alespoň nešel s tebou k zámku a nevyčkal tam, zatímco ty předneseš svoji stížnost."

A tak oba opustili dům jako dobří přátelé a společně stoupali příkrou hlavní ulicí Gavrillacu k zámku.

II. ARISTOKRAT

Tichý Gavrillac, vesnice vzdálená půl míle od hlavní silnice vedoucí k městu Rennes, ležel v ohybu řeky Meu. Chalupy byly rozesety po úpatí nízkého kopce korunovaného rozlehlým zámek. Vesničané platili poplatky svému pánu, desátky církvi, daně králi, a těžko bylo uživit se z toho mála, co zbylo. A ačkoli život v Gavrillacu byl těžký, nebyl zdaleka tak zlý, jako v mnoha jiných krajích Francie, ba ani zpola tak hrozný, jako byl osud poddaných velkomožného pána de La Tour d'Azyr, jehož rozsáhlé panství bylo od území vesnice Gavrillac odděleno tokem řeky Meu.

Zámek děkoval za svůj vznešený vzhled spíše své vysoké poloze nad vesnicí než vlastní výstavnosti. Byla to sice majestátní budova, ale omšelá třemi staletími své existence, s dlouhou terasou, pěknou balustrádou a dvěma čtverhrannými věžemi po stranách. Měla dvě poschodí, v každém čtyři okna se dřevěnými žaluziemi. Stála v pozadí zahrady, nyní holé, ale v létě rozkošné.

Ouintin de Kercadiou, baron z Gavrillacu – titulován také jako seigneur de Gavrillac – činil podobně omšelý dojem jako jeho dům. Nikdy se nepokoušel o své štěstí na královském dvoru, ani nevstoupil do vojska krále. Zastupování rodu v těchto vznešených kruzích ponechal na svém mladším bratrovi Étienнови. Od mládí se staral hlavně o své lesy a pastviny. Lovil a vzdělával svá pole a nevypadal o moc lépe než kterýkoli z jeho venkovských pachtýřů. Nedbal na přepych ani na okázalost přiměřenou svému stavu nebo vkusu své neteře Aliny de Kercadiou.

Alina strávila dva roky v ovzduší dvora ve Versailles, pod ochranou strýce Étienneho, a proto se velmi rozcházela

Janet Leigh jako Alina de Kercadiou ve filmu studia MGM *Scaramouche* - Internet Archive

se strýcem Quintinem v názorech na to, co se sluší na šlechtickou důstojnost. Toto jediné dítě třetího Kercadioua ovládalo tyransky pána z Gavrillacu, který jí byl otcem i matkou od té doby, kdy čtyřletá osiřela. Přesto dosud nepřemohla jeho tvrdohlavost v tomto ohledu, ačkoli se o to namáhala již tři měsíce, od doby svého návratu z velkého světa Versailles.

Procházela se právě po terase, když zahlédla přicházejícího André-Louise s panem de Vilmorin. Bílý kožich chránil její štíhlé tělo před mrazivým vzduchem, bílou kožešinou lemovaný čepec měla na hlavě upevněn leděmodrou

služkou, u levé tváře jí zpod něj vyklouzla dlouhá kadeř světlých vlasů.

Zнала André-Louise i pana de Vilmorin už od dětství, kdy si všichni tři na zámku hrávali. André-Louise nazývala bratránkem vzhledem k jeho šeptanému příbuzenství s jejím strýcem.

Pokynula jim rukou na pozdrav, když se blížili. Okouzlující a dobře si vědoma své krásy, čekala na ně na konci terasy blízko aleje, kterou přicházeli.

„Jdete-li navštívit mého pana strýce, přišli jste nevhod, pánové," řekla jim vzrušeným hlasem. „Je naléhavě – ach, tak naléhavě zaměstnán."

„Počkáme, mademoiselle," řekl pan de Vilmorin a sklonil se galantně nad ručkou, kterou mu podávala. „Kdo by pospíchal ke strýci, může-li prodlévat chvíli s neteří!"

„Pane abbé," vysmívala se mu, „až budete vysvěcen, zvolím si vás za zpovědníka. Jste tak ochotný, příjemný a ohleduplný."

„Ale ne zvědavý," řekl André-Louis, „na to jste nepomyslela."

„Nevím, co tím myslíte, bratráčku André."

„Nedivím se vám," smál se Filip. „To přece nikdo nikdy nepozná, co on si myslí."

A tu jeho pohled padl na kočár, který pomalu přijížděl k zámecké bráně. Takový vůz bylo možné spatřit na ulicích velkého města, ale ne na venkově, nebo jen vzácně. Byl to párem koní tažený cabriolet, krásně zdobený, z ořechového dřeva. Na dveřích měl jemně namalované pastýřské scény a jeho lakovaný povrch se leskl jako sklo. Stupátko vzadu pro lokaje bylo prázdné, lokaj kráčel vedle vozu a měl na sobě modrozlatou livrej markýze de La Tour d'Azyr.

„Tak!" vzkřikl Filip. „Tedy pan d'Azyr je na návštěvě u vašeho strýce?"

„Ano, pane," řekla a v hlase i v očích měla celý svět tajemství, čehož si však Filip nevšiml.

„Ah, pardon," uklonil se hluboce a smekl klobouk. „Serviteur (*služebník*), mademoiselle." Obrátil se a spěšně odcházel k domu.

„Mám jít s tebou, Filipe?" volal za ním André-Louis.

„Nebylo by galantní předpokládat, že by se ti chtělo odejít," otočil se de Vilmorin a pohlédl na slečnu. Pak rázoval dál ke vchodu do zámku.

Dívka se trylkovitě zasmála a zeptala se: „Kam tolik pospíchá?"

„Promluvit si s vaším strýcem a také trochu s panem de La Tour d'Azyr."

„Ale to nejde. Oni ho nepřijmou. Neřekla jsem, že jsou velmi důvěrně zaměstnání? Nejste zvědav proč, André?“ Skrývalo se v ní něco tajnůstkářského a něco jako potlačované nadšení i veselost.

„Proč bych se ptal, když hoříte touhou mi to povědět?“

„Budete-li uštěpačný, neřeknu vám nic, i kdybyste prosil. Ale přece, ano, řeknu! Já vám ukážu, abyste se ke mně choval s úctou, která mi náleží.“

„Doufám, že ji vždycky osvědčím.“

„Tím spíše, když vám řeknu, že je tu těsná souvislost mezi mnou a návštěvou pana de La Tour d'Azyr. Důvodem jeho návštěvy jsem já," vztyčila hrdě hlavu a pohlížela na něho jiskřícíma očima a s úsměvem na rtech.

„To nevyřčené, jež zřejmě naznačujete, může být jasné. Ale já jsem hlupák, chcete-li, pro mne to jasné není.“

„Ale vy hlupáčku, přišel požádat o mou ruku.“

„Proboha!" vykřikl André-Louis a s úlekem na ni zíral.

Poodstoupila od něho a zamračila se. „Překvapuje vás to?“

„Hnusí se mi to," řekl hrubě. „Skutečně. Nemohu tomu uvěřit. Vždyť je to zvíře.“

Na okamžik přemohla svou mrzutost. „Mluvím zcela vážně, pane. Můj strýc dostal dnes ráno formální dopis od pana de La Tour d'Azyr, jímž ohlásil tuto návštěvu a její příčinu. Neříkám, že nás to nepřekvapilo..."

„Ah, rozumím!" zvolal André-Louis, poněkud potěšen. „Chápu. Na chvíli jsem se již skoro obával..." Umlkl, pohlédl na ni a pokrčil ramena.

„Proč jste nedomluvil? Obáváte se, že jsem byla nadarmo ve Versailles? Že dovolím, aby se mi někdo dvořil jako nějaké venkovské holce. To je ošklivé od vás. On se o mne uchází náležitým způsobem u mého strýce.“

„Podle způsobů versailleských stačí úplně souhlas vašeho strýce?"

„A co jiného?"

„Ještě je tu váš souhlas."

Usmála se. „Jsem poslušnou neterí svého strýce, když se mi to líbí."

„A bude se vám líbit ta poslušnost, když váš strýc přijme tu obludnou nabídku?"

„Obludnou?" zarazila se. „A proč obludnou?"

„Z mnoha důvodů," odpověděl popuzeně.

„Řekněte mi aspoň jeden," vyzvala ho.

„Je dvakrát starší než vy."

„Ani ne," řekla.

„Je mu přinejmenším pětáctýřicet."

„Ale nezdá se starší než třicet. Je velmi hezký – to jistě připustíte, a nepopřete, že je velmi bohatý a velmi mocný. Největší šlechtic v Bretani. Učiní mne velkou dámou."

„Bůh vás jí učinil, Alino."

„Vidíte, teď mluvíte lépe. Někdy dovedete být téměř zdvořilý." Vykročila podél terasy a André-Louis ji následoval.

„Dovedu víc než to, když vám řeknu důvod, pro který byste neměla dovolit tomu netvorovi pošpinit tu krásnou bytost, kterou Bůh stvořil."

Zamračila se a stáhla rty. „Mluvíte o mém budoucím manželovi," vytkla mu.

I on sevřel rty a zbledl.

„Je tedy rozhodnuto? Váš strýc souhlasí? Máte být takto prodána? Bez lásky, do otroctví člověku, kterého neznáte? Snil jsem o lepším osudu pro vás, Alino."

„Lepším než být markýzou de La Tour d'Azyr?"

Trhl sebou rozhořčeně.

„Copak muži a ženy nejsou nic víc než jména? Jsou jejich duše bez ceny? Není jiného štěstí, jiné radosti v životě, než usilovat o bohatství a rozkoš a prázdné, naduté znějící tituly? A já si vás tolik vážil, Alino. Jste tak srdečně veselá, tak rozumná, myslel jsem, že jste i dost prozíravá, abyste se nedala oklamat povrchností a přetvářkou a abyste žádala pro sebe opravdový a krásný život. A vy chcete prodat tělo i duši markýzi de La Tour d'Azyr.“

„Jste neslušný,“ mračila se, ale oči se jí smály. „A myslíte si hned kdoví co. Můj strýc dá svůj souhlas, jen když mu to dovolím. Se strýčkem si rozumíme. Mne tak snadno neprodám!“

Díval se na ni upřeně, nyní rozzářenýma očima, a do tváří se mu vkrádala červeň.

„Mučila jste mne pro svou zábavu,“ vykřikl. „Ale nevadí, tím jste mě zas upokojila. Odpouštím vám.“

„Už zas se ukvapujete, bratránku André. Dala jsem strýci souhlas k tomu, aby dovolil panu markýzi dvořit se mi. Líbí se mi. Lichotí mi, že tak vznešený šlechtic si vyhlédl zrovna mne. Myslím, že je to docela záviděníhodný osud sdílet jeho vznešené postavení. Pan markýz nevypadá jako hlupák. Bylo by zajímavé, kdyby se mi dvořil. Bylo by ještě zajímavější, kdybych si ho vzala, a já myslím, když se všechno uváží, že asi – že to asi udělám.“

Zíral na ni, na tu sladkou, dětsky vzdorovitou tvář, lemovanou bílou kožešinkou. Z jeho vlastní tváře jako by vyprchal všechnen život.

„Bůh vám pomoz, Alino!“ zasténal.

Zadupala nožkou. „Nechováte se slušně, pane.“

„Jen se za vás modlím, Alino. To přece není neslušnost. Potřebujete, abych se za vás modlil.“

„Jste nesnesitelný!“ zamračila se.

„To proto, že trpím, Alino, sestřenko, rozmyslete si to dobře. Pomyslete na skutečné štěstí, které zaprodáte za klamný přepych, na opravdové štěstí, které nikdy nepoznáte, protože ten falešný lesk vám zmaří cestu k němu. Až se vám d'Azyl bude dvořit, prohlédněte si ho dobře, toho neřáda, a poradte se se svými jemnými instinkty a citem. Uvědomte si, že..."

„Uvědomuji si, pane, že hřešíte na moji vlídnost, kterou jsem vám vždy prokazovala. Zneužíváte trpělivost, se kterou vás snáším. Kdo jste? Kdo jste vy, jenž se drze opovažuje mluvit se mnou tímto tónem?"

Uklonil se, okamžitě vzal na sebe své staré zdrženlivé chování a posměšný způsob řeči.

„Gratuluji vám, slečno, že se tak rychle začínáte přizpůsobovat velké roli, kterou budete hrát."

„Přizpůsobte se také, pane," odvětila mu hněvivě a obrátila se k němu zády.

„Budu jen prachem, na který šlápne vznešená nožka paní markýzy. Jistě si pro budoucnost zapamatuji, kde je mé místo."

Tato věta ji zarazila. Otočila k němu hlavu a on zpozoroval, že se její oči podivně lesknou. Jeho uštěpačnost okamžitě utonula v lítosti.

„Bože, jaký jsem já to hrubec, Alino," zvolal a šel k ní. „Odpusťte mi."

Už se k němu obracela, aby ho požádala o odpuštění. Ale jeho zkroušenost ji od toho odradila.

„Vynasnažím se," řekla, „když mne nebudete znovu urážet."

„A budu," odporoval. „Budu bojovat, abych vás zachránil před vámi samotnou, ať už mi odpustíte, nebo ne."

Zatímco proti sobě stáli, bez dechu, trochu vzdorovitě, ostatní společnost vyšla ze zámku.

První kráčel markýz de La Tour d'Azyr, hrabě ze Solzu, rytíř řádu svatého Ducha (*nejvyšší francouzské vyznamenání*) a brigádní generál královské armády. Byl to vysoký, elegantní muž, vojenského držení těla, s hlavou hrdě vztyčenou. Byl nádherně oděn ve zlatem lemovaném kabátě z morušového sametu. Jeho vesta, rovněž sametová, měla barvu zlatě meruňkovou. Kalhoty a punčochy byly z černého hedvábí a lakované střevíce s červenými podpatky měly přezky posázené diamanty. Napudrované vlasy měl vzadu staženy širokou stuhou z měňavého hedvábí. Štíhlý kord se zlatou rukojetí mu visel po boku.

André-Louis se zachvěl strachem o Alinu, když ho spatřil v tomto vystrojení, když pozoroval jeho nádheru, eleganci jeho pohybů, chování, které neobyčejným způsobem spojovalo zpupnost a půvab. Před nimi byl zkušený, neodolatelný záletník a postrach manželů krásných žen, muž, nad kterým si už zoufaly urozené vdovy se dcerami na vdávání.

Hned za ním šel de Kercadiou, jeho naprostý kontrast. Pán z Gavrillacu nesl na krátkých nohách tělo, které v jeho čtyřiceti pěti letech již tloustlo, a velkou hlavu, která neobsahovala příliš velký rozum. Pleť měl zarudlou a hojně podobenou neštovicemi, kterým v mládí div nepodlehl. Oblečen byl nedbale, skoro až nepořádně, a právě proto a pro okolnost, že se neoženil – zanedbav tím první povinnost šlechtice, a to opatřit si potomka – byl po celém okolí považován za mrzouta.

Za panem de Kercadiou vyšel pan de Vilmorin, velmi bledý a zaražený, se sevřenými rty a sklopenýma očima. Od kočáru jim vyšel vstříc elegantní mladý šlechtic, pan de

Chabrilane, bratranec pana de La Tour d'Azyr, který, do té doby nepozorován u kočáru, sledoval se značným zájmem rozmluvu André-Louise se slečnou.

Pan de La Tour d'Azyr zpozoroval Alinu, odloučil se od ostatních a rychlým krokem se k ní blížil přes terasu.

„André-Louisi," uklonil se s obvyklou směsicí dvornosti a blahosklonnosti. Společensky stál mladý právník následkem pověstí o svém původu někde uprostřed mezi šlechtou a lidem. Chladně panu de La Tour d'Azyr oplatil pozdrav a diskrétně poodešel ke svému příteli.

Markýz uchopil ruku, kterou mu slečna podávala, a skloniv se, přiblížil ji ke rtům.

„Slečno," řekl, hledě do modrých hlubin jejích očí, usměvavých a nevzrušeně přijímajících jeho pohled, „váš pan strýc poctil mne svolením, abych vám vyjádřil svůj uctivý obdiv. Prokážete mi tu čest, slečno, a přijmete moji návštěvu zítra? Chci vám povědět něco velmi důležitého."

„Důležitého, pane markýzi? Vy mne téměř lekáte."

Ale na rozjasněné tváři nebyly známky úleku. Ne nadarmo prošla versailleskou školou dvorské strojenosti.

„To by jistě nebylo mým úmyslem," řekl.

„Je to důležité pro vás, pane, nebo pro mne?"

„Pro nás oba, doufám," odpověděl jí s neobyčejně významným pohledem svých hezkých, planoucích očí.

„Vzbuzujete mou zvědavost, pane, a já jsem ovšem poslušnou neteří. Z toho vyplývá, že mi bude ctí přijmout vaši návštěvu."

„Nikoli, slečno, mně bude ctí být přijat, jsem šťasten, že zítra v tuto hodinu smím se s vámi setkat."

Uklonil se a znovu jí políbil ruku. Poklonila se mu a pak se rozešli. První led byl prolomen. Byla trochu bez dechu, okouzlena půvabem toho muže, jeho královským vzezřením, sebejistotou a mocí, kterou vyzařoval. Téměř

bezděčně ho srovnávala s jeho kritikem – hubeným a drzým André-Louisem v obyčejném hnědém kabátě a střevících s ocelovými přezkami – a zdálo se jí, že se provinila na markýzi tím, že dovolila Andrému, aby o něm pronášel ta urážlivá slova.

Zítřka markýz přijde a nabídne jí vysoké postavení, vznešený stav. Už jen ten záměr markýze, povznést ji do takové výše, jako by jí dodával důstojnosti. Už nestrpí, aby André-Louis říkal tak nestoudné poznámky o tomto muži, ve srovnání s nímž, není víc než lokaj.

Mezitím pan de La Tour d'Azyr nastoupil do cabrioletu. Rozloučil se s panem Kercadiou a měl také slůvko pro pana de Vilmorin, načež ten se uklonil.

Pak de Vilmorin vzal André-Louise za paži a řekl mu: „Pojď, André!“

„Zůstaňte tu na oběd oba dva,“ zval je pohostinně pán z Gavrillacu. „Připijeme si na něco,“ dodal a mrknul stranou na slečnu, která k nim přicházela.

Pan de Vilmorin mu však vyjádřil hluboké politování, že jistý závazek mu brání přijmout tak lichotivé pozvání. Byl k baronovi velmi upjatý a formální.

„A ty, André?“

„Já? Já musím s Filipem a pak mám předsudky proti přípitkům.“ André také nechtěl zůstat. Hněval se na Alinu, že s úsměvem přijala pana de La Tour, a trpěl.

III. PAN DE VILMORIN

Když kráčeli dolů ke vsi, byl de Vilmorin mlčenlivý a zamyšlený. Zato André-Louis neustále hovořil, a to na téma žen. Co o nich vykládal, nebylo nijak lichotivé a místy bylo dokonce téměř hrubé.

Avšak de Vilmorin neposlouchal. Ačkoli to bylo u mladého francouzského abbé velmi neobvyklé, Filip se o ženy nezajímal. Na kraji vesnice, naproti hospodě s názvem "Bretoňci ve zbrani" ozdobně vyvedeným na štítu, přerušil svého společníka v jeho řečnění o ženách a ukázal na kočár pana d'Azyr před dveřmi hostince.

„Jako bys zapomněl, proč jsme přišli, André. Mám tu schůzku s panem markýzem. Chce mě vyslechnout o té věci s Mabeym. Tam nahoře u pana barona jsem přišel v nevhodný čas. Ale doufám v pana markýze.“

„V co doufáš?“

„Že věc napraví, že se postará o vdovu i sirotky. Proč jinak by mne chtěl vyslechnout?“

„Jak neobvyklá blahosklonnost,“ podivil se André-Louis ironicky.

„Proč?“ tázal se Filip.

„Pojďme a uvidíme – snad nebudu překážet.“

Hostinský je uvedl do pokoje vyhrazeného panu markýzi. V křbu na druhém konci pokoje plápolal oheň a vedle něj seděl pan d'Azyr a jeho bratranec, chevalier (*rytíř*) de Chabrilane. Když de Vilmorin vstoupil, oba vstali. André-Louis se zdržel zavíráním dveří.

„Jsem vám vděčen za vaši ochotu, pane de Vilmorin," řekl markýz tónem tak chladným, že vinil zdvořilost svých slov ze lži. „Sedněte si prosím. Ah, Moreau. Doprovází vás, pane?" ptal se.

„Když dovolíte, pane markýzi."

„Proč ne. Sedněte si někam, Moreau," řekl Andrému přes rameno, jako by mluvil s lokajem.

„Jste velmi laskav, pane, že jste mi poskytl příležitost k další rozmluvě, kterou jsme přerušili na zámku."

Markýz přehodil nohu přes nohu a vztáhl jednu ruku k ohni. Pak odpověděl, aniž by se obrátil k mladému muži za sebou: „Moji laskavost necháme stranou."

Pan de Chabrilane se dal do tichého smíchu. André-Louis si o něm pomyslel, že je veselý povahy a téměř mu to záviděl.

„Ale já jsem vám skutečně vděčný," naléhal Filip, „že jste mi tak blahosklonně dovolil hájit jejich věc."

Markýz se na něho zahleděl přes rameno. „Jakou věc? Čí?"

„Přece té vdovy a sirotek po onom nešťastném Mabeym."

Markýz pohlédl na chevaliera a ten se dal znovu do smíchu, tentokrát hlasitého, a plácal se přitom po stehně.

„Myslím," řekl pan de La Tour d'Azyr temně, „že je to nějaké nedorozumění. Žádal jsem vás, abyste přišel sem, protože zámek Gavrillac je sotva vhodným místem pro pokračování naší rozmluvy, a protože jsem vás nechtěl obtěžovat, abyste se namáhal cestou až do Azyru. Avšak týká se to jistých výrazů, jež jste vyslovil. Ohledně těch výrazů, pane, vás chci vyslechnout."

André začal tušit, že je něco zlověstného ve vzduchu. Měl rychlejší prozíravost než de Vilmorin, který byl jen překvapen.

„Jsem v rozpacích, pane," řekl. „Na jaké výrazy to narážíte?"

„Zdá se mi, pane, že musím osvěžit vaši paměť." Markýz narovnal nohy a obrátil se v křesle, takže nyní byl čelem k panu de Vilmorin. „Vy jste mluvil, pane – až příliš výmluvně – o hanebnosti, jakou je prý potrestání toho zloděje Mabeyho. Hanebnost, ano, přesně toho slova jste užil. A neodvolal jste, ani když jsem měl tu čest vám připomenout, že hajný Benet postupoval podle mých rozkazů."

„Pokud je skutek hanebný," řekl de Vilmorin, „pak jeho hanebnost se nezmenší vysokým postavením osoby, která je za něj zodpovědná, spíše se zvětší."

„Ah," řekl markýz a vytáhl z kapsy zlatou tabatěrku. „Pravíte, pane: pokud je skutek hanebný... Mám tomu rozumět tak, že už nejste přesvědčen o jeho hanebnosti, jak jste byl předtím?"

Pan de Vilmorin vypadal zmateně. „Připadá mi, pane markýzi, když tak ochotně přijímáte zodpovědnost za ten skutek, že musíte věřit v nějaké jeho ospravedlnění, které mi není jasné."

„To už je lepší, to je rozhodně lepší." Markýz si labužnicky šňupl a sklepal prášek z jemné krajky svého žabó (*nabíraná ozdoba z jemných krajek nebo batistu, náprsenka*).

„Nemůžete celou věc úplně pochopit, protože nejste majitelem statků, a tak jste dospěl k neospravedlnitelným úsudkům. Budiž vám to varováním, pane. Povím vám, že jsem byl vykrádán podobným způsobem po celé měsíce. Pak snad uznáte, že jsem musel zlodějům dát dostatečně varovný příklad, abych učinil přítrž jejich řádění.

Nemyslím, že ještě někdo bude pytláčit v mém revíru. A ještě něco, pane de Vilmorin. Nemrzí mě ani tolik pytláčení jako pohrdání mými svrchovanými právy. Nemohl jste nepozorovat, pane, že všude ve vzduchu je zlý duch

neposlušnosti, a my máme jediný způsob, jak tomu čelit. Kdybychom to trpěli, třeba jen v nejmenší míře, kdybychom ukázali shovívavou tvář, už zítra bychom se museli uchýlit k tvrdým opatřením. Je-li vám ještě něco nejasné, odkazuji vás na honební zákony, které vám v případě potřeby vyloží váš přítel právník."

A šlechtic znovu obrátil hlavu k ohni, jako by tím dával najevo, že rozmluva je u konce. A přece se znepokojenému Andrému zdálo, že to byla zvláštní a velmi podezřelá řeč. Předstírala vysvětlení zdvořilými slovy, ale tak vypočítavě urážlivým tonem, že to mohlo jen popudit a podráždit člověka jako byl de Vilmorin. A skutečně se tak stalo, de Vilmorin se zvedl.

„Nejsou na světě jiné zákony než honební?" tázal se rozhněvaně. „Neslyšel jste nikdy o zákonech lidskosti?"

„Co je mi po zákonech lidskosti?" podivil se markýz mrzutě.

Pan de Vilmorin hleděl na něho v nevýslovném údivu. „Nic, pane markýzi. To je, bohužel, příliš zřejmé. Doufám, že si na to vzpomenete v té hodině, kdy se budete chtít odvolat k těm zákonům, po kterých nyní šlapete."

Pan d'Azyr ostře trhl hlavou se zpupným výrazem v tváři. „Co to má vlastně znamenat? Užíváte záhadných rčení. Skoro bych si myslel, že se v nich tají opovážlivá hrozba."

„Ne hrozba, pane markýzi – výstraha. Varuji vás, že takové skutky proti božím tvorům... Oh, smějte se, pane, ale oni jsou boží tvorové právě tak, jako vy nebo já – ať to jakkoli zraňuje vaši pýchu. Před zrakem Božím..."

„Budte tak laskav, pane abbé, ušetřete mne kázání!"

„Posmíváte se, pane, smějete se. Budete se smát, až vás Bůh povolá k zodpovědnosti za všechnu tu krev, která vám lpí na rukou?"

„Pane!“ Z úst pana de Chabrilane, který vyskočil z lenošky, to zaznělo jako prásknutí biče. Ale markýz ho ihned zadržel.

„Sedněte si, chevaliere. Přerušujete pana abbé a já bych ho rád poslouchal dál. Zajímá mne nesmírně.“

André-Louis také vstal, vyděšen zlem, které četl v hezké tváři pana de La Tour d’Azyr. Přiblížil se a poklepal příteli na rameno.

„Pojď už raději, Filipe.“

Ale de Vilmorina svírala dlouho potlačovaná zlost.

„Oh, pane,“ řekl, „považte, jak žijete vy a vaše třída, žijete z utiskování lidu a vězte, že setba útisků jednou dozraje.“

„Revolucionář,“ řekl markýz pohrdlivě. „Stoupne si drze přede mne a žvaní mi tu povídačky těch moderních takzvaných vzdělců.“

„Myslíte, pane? Věříte v hloubi své duše, že jsou to povídačky? Je snad povídačkou, že dráp šlechtických pánů leží na všem živoucím, že ke svému prospěchu drtí všecko jako lis hrozny? Sedlák nesmí vkročit na cestu, přejít chatrný most přes řeku, koupit loket plátna na venkovském trhu, aby se nesetkal se šlechtickou hrabivostí, aby nemusel zaplatit šlechtici daň. Což si páni neosobují práva na vodu v řece, na oheň, který peče nuzákům chléb z trávy a ječmene, na vítr, který žene mlýny? Nestačí to, pane markýzi? Musíte ještě chtít, aby odpykal svým bídným životem i to drobné porušení vašich posvátných privilegií, a nestaráte se přitom o žal, který způsobíte jeho vdově a sirotkům? Což jste spokojen, jen když váš stín leží na zemi jako kletba? A myslíte si ve své pýše, že Francie, tento Job mezi národy, to strpí navěky?“

Ustal, jako by očekával odpověď. Nepřišla. Markýz ho beze slova pozoroval s pohrdavým úšklebkem v koutcích rtů. V jeho očích se objevilo cosi zlověstného.

André-Louis znovu zatahal přítele za rukáv. „Filipe.“

Filip jej odstrčil a fanaticky pokračoval:

„Nevidíte, jak se shlukují mraky věstící bouří?

Představujete si snad, že generální sněm stavů, svolaný panem Neckerem, se bude zabývat jen tím, jak by zabránil státnímu bankrotu? Poznáte brzy, že se klamete. Třetí stav, kterým pohrdáte, bude mít převážnou většinu a najde už způsob, jak zajistit konec vašim privilegiím, která jsou jako vřed rozežírající tělo téhle nešťastné země.“

Markýz sebou netrpělivě pohnul v lenošce.

„Vy máte, pane, velmi nebezpečný dar výřečnosti. A co mi předkládáte? Ohřívání zbytky, které zanechali různí potrhlí nadšenci v literárních sdruženích, zbytky složené z výpotků vašich Voltairů a podobných špinavých pisálků. Není mezi vašimi filosofy jediného, který by měl tolik mozku, aby pochopil, že my jsme stav věky posvěcený, že naše práva a privilegia mají za sebou autoritu staletí?“

„Lidstvo, pane,“ odvětil Filip, „je starší než šlechta. Lidská práva jsou tak stará jako člověk...“

Markýz se zasmál a pokrčil rameny. „To je odpověď, jakou jsem mohl čekat. Tohle je pravý tón hantýrky, kterou se vyznačují filosofové.“

A tu de Chabrilane promluvil. „Zbytečně se zdržujete,“ nabádal bratrance netrpělivě.

„Už jsem hotov,“ zněla odpověď. „Chtěl jsem si jen být zcela jist...“

„To je pravda, teď už nemůžete pochybovat ani trochu,“ řekl chevalier.

„Také nepochybuji." Markýz vstal a obrátil se znovu k panu de Vilmorin, který neměl ani potuchy o pravém významu slov, které si ti dva vyměnili.

„Pane abbé," řekl markýz, „kdybyste byl šlechtic rodem, nebyl byste tak snadno přijal za své ty falešné názory, které nám tu vykládáte."

Pan de Vilmorin na něho zděšeně hleděl. Nechápal. „Kdybych byl šlechtic rodem, říkáte?" zmateně po něm opakoval. „Ale já jsem rozený šlechtic. Můj rod je právě tak starý jako váš, moje krev právě tak dobrá jako vaše, pane!"

Markýz jen lehce pohnul obočím a shovívavě se usmál. Jeho temné oči hleděly přímo do tváře pana de Vilmorin.

„Obávám se, že se klamete..."

„Že se klamu?"

„Vaše nízké smýšlení jasně prokazuje neopatrnost, které se dopustila vaše paní matka."

Hrubě urážlivá slova byla vyřčena a ústa, která je vyslovila, zůstala klidná a jemně se usmívala. Následovalo mrtvé ticho. André-Louis zůstal jako omráčen.

De Vilmorin hleděl panu markýzi upřeně do oči, jako by v nich chtěl vypátrat smysl jeho výroku. Náhle porozuměl podlé urážce. Krev mu vskočila do tváří, křečovitě se zachvěl. A pak se s výkřikem vrhl na markýze a udeřil ho prudce otevřenou dlaní do výsměšné tváře.

Okamžitě byl de Chabrilane na nohou mezi oběma muži. Příliš pozdě si André-Louis uvědomil, že je to léčka. Markýzova slova byla jen tahy v šachové hře, dobře vypočítané tak, aby rozvzteklila protivníka k protitahu, který by ho vydal nepříteli v nemilost.

Markýz, celý bledý až na červené otisky Vilmorinových prstů, počal znovu nabývat své barvy, ale neříkal již nic. Namísto něho pan de Chabrilane převzal řeč a roli v této bídácké hře.

„Jste si vědom, pane, co jste udělal?“ řekl chladně Filipovi. „A jste si vědom, co musí nevyhnutelně následovat?“

Pan de Vilmorin si nebyl vědom vůbec ničeho. Nešťastný mladý muž jednal v návalu zlosti, pro svou uraženou čest, a nepomyslel na následky. Ale počal si je uvědomovat nyní při osudném vyzvání pana de Chabrillane. A jestliže se mu chtěl vyhnout, bylo to jen z úcty ke svému kněžskému stavu, který přísně zapovídal druh vyrovnání urážky, jaký navrhoval pan de Chabrillane.

„Nechť jedna urážka smaže druhou,“ řekl dutým hlasem. „Váha se ještě stále naklání ve prospěch pana markýze. Nechť se tím spokojí.“

„To není možné,“ odvětil chevalier líbezným, ale pevným hlasem. „Udeřil jste, pane, dal jste facku. Tvrdím, že panu markýzi se dosud nic podobného nestalo. Jestliže jste se cítil uražen, měl jste vyžadovat satisfakci, jakou je šlechtic šlechtici povinován. Zdá se, že váš čin potvrzuje domněnku, která vás tak urazila. To vás však neochraňuje před následky.“

Úlohou pana de Chabrillane bylo rozdmýchávat oheň a zajistit si oběť, aby neunikla.

„Nežádám ochrany,“ odsekl mu mladý seminarista zasažen tímto novým ostnem. Byl ze vznešeného rodu a rodové tradice na něj silně působily – silněji než seminární cvičení v pokoře. Byl povinen sobě a své cti dát se spíše zabít, než se vyhnout následkům urážky markýze.

„On však nenosí kord, pánové!“ vykřikl zděšený André.

„Zapůjčím mu svůj,“ řekl de Chabrillane.

„Chci tím říci, pánové,“ stál na svém André-Louis, zmítaný strachem o přítele, „že není vycvičen v šermu. Je bohoslovcem – napůl už knězem a je mu zakázáno účastnit se souboje, jak navrhuje.“

„Na to všechno měl pomyslit dříve, než udeřil," prohlásil de Chabrilane zdvořilým tónem.

„Byl k ráně úmyslně vydrážděn," zuřil André-Louis. Pak se vzpamatoval pod pyšným pohledem chevaliera. „Bože, jak je možné se bránit proti domluvenému úkladu? Odejdi Filipe! Nevidíš léčku...?"

Pan de Vilmorin ho ale odbyl a odstrčil ho: „Buď zticha, André! Pan markýz je v právu."

„Pan markýz je v právu?" André-Louis spustil bezmocně ruce. Ten člověk, kterého miloval nade všechny smrtelníky, byl chycen v léčce šíleného světa. Nastavil prsa pro nejasný a překroucený pojem cti. Ne že by neviděl past. Ale jeho čest ho hnala, aby léčky nedbal.

IV. SOUBOJ

Pan de Vilmorin si přál, aby záležitost byla urovnána hned. Jako oběť pocitů, které se žalostně neshodovaly s jeho kněžským stavem, měl naspěch, aby už celou věc ukončil. Také se trochu bál sebe sama. Okolí, v jakém byl vychován, jej oloupilo o hodně brutality, která je výsadou mužů. Stal se bázlivým a jemným jako žena. Byl si toho vědom a bál se, že by mohl prozradit nečestnou slabost.

Markýz neméně tak toužil po okamžitém vyřízení, a protože tu byl pan de Chabrilane, aby vyjednával za svého bratrance, a André-Louis, aby posloužil za svědka panu de Vilmorin, nic je nezdržovalo. A tak v několika minutách bylo vše domluveno a čtyřčlenná společnost se odebrala na travnaté prostranství za hostincem, ozářené listopadovým sluncem. Byli tu zcela skryti, protože od pohledu z oken domu je chránily větve stromů, bezlisté sice, ale přece jen dostatečně husté, aby vytvořily účinnou clonu.

Markýz si vzal kord a odložil pochvu i pás, ale odepřel si svléci kabát. Vysoký, pružný, atletický – stál čelem proti stejně vysokému, ale velmi štíhlému a křehkému Vilmorinovi. Ten také pohrdl jakoukoli z obvyklých příprav a postavil se do střehu plně oblečen. Dvě hektické skvrny vyvstaly mu na tvářích v jinak bledém obličejí.

Pan de Chabrilane přihlížel s tichým zájmem. Naproti němu stál André-Louis. Byl nejbledší ze všech. Zíral na ně horečnatýma očima a mnul si nervózně vlhké ruce. Instinkt ho neustále pobízel, aby se vrhnul mezi ně, protestoval a

zmařil toto utkání. Avšak uvědomoval si marnost takového pokusu. Aby se uklidnil, utvrzoval se v přesvědčení, že výsledek jistě nebude příliš vážný. Jestliže závazky cti nutí Filipa zkrřížit kord s mužem, kterého urazil, neméně tak pan de La Tour d'Azyr je svou urozeností nucen neublížit vážně mladému studentovi bohosloví, kterého rovněž těžce urazil. Markýz je jistě čestný člověk. Určitě nezamýšlí víc, než dát Filipovi výstrahu, možná ostrou, ale nechá ho naživu, utěšoval se.

Ocel udeřila o ocel a oba muži se střetli. Markýz se protivníkovi stavěl bokem, kolena se mu proměnila v živoucí pružiny, zatímco de Vilmorin stál rovně jako snadný terč, s koleny dřevěnými. Toto utkání se neshodovalo se ctí a duchem poctivého boje.

Souboj byl ovšem velmi krátký. Filip se sice, jako každý hoch rodem mu rovný, učil v mládí šermu a tak znal aspoň základy toho, co se nyní od něho čekalo, ale jak mu tady mohly prospět základy? Tři výpady a tři odrazy, a potom markýz vykročil beze spěchu pravou nohou, vypjal své štíhlé, svižné tělo v dlouhý výpad, který nemotorná obrana pana de Vilmorin nedovedla zadržet, a s dokonalou rozvážností prohnal svůj kord tělem mladého muže.

André-Louis skočil kupředu a zachytil pod rameny padající tělo svého přítele. Nohy mu poklesly pod tou tíží a skláněl se pomalu se svým břemenem, až poklekl na mokré trávník. Filipova bezvládná hlava ležela na levém rameni Andrého, skleslé paže mu visely podél boků, krev prýštila a bublala z rány na hrudi a prosakovala skrz šaty ubohého studenta.

S bílou tváří a třesoucími se rty pohlédl André-Louis na pana de La Tour d'Azyr, který stál nad ním a pozoroval umírajícího mladého abbého s nelítostným zájmem.

„Vy jste ho zabil!“ zvolal André-Louis.

„Ovšem.“

Markýz přešel ostří svého kordu krajkovým kapesníkem, aby je otřel od krve. Pak zahodil jemnou tkaninu a počal vysvětlovat:

„Jak jsem řekl, měl příliš nebezpečný dar výřečnosti.“

Obrátil se k odchodu. André-Louis, který podpíral bezvládné krvácející tělo, pochopil jeho narážku a zařval za ním:

„Vrať se, ty zbabělý vrahu, a zab mě taky, abys ses mě nemusel bát!“

Markýz se napolo otočil a tvář mu hněvem ztmavla. A tu pan de Chabrilane zadržel ho za paži. Ačkoli chevalier byl spoluviníkem, byl nyní zneklidněn tím, co se stalo. Neměl tak dobrý žaludek jako pan de La Tour d'Azyr, a pak, byl o hodně mladší.

„Pojďte pryč,“ řekl. „Ten mladík zuří. Byl jeho přítelem.“

„Slyšel jste, co povídal?“ namítl markýz.

„Ani on, ani vy, to nemůžete popřít,“ křičel André. „Vy sám, pane, jste se k tomu přiznal, když jste mi teď prozradil důvod, proč jste ho zabil. To proto, že jste se ho bál.“

„A kdyby to byla pravda – co na tom?“ tázal se velmož.

„Vy se ptáte? Copak nerozumíte ze života a lidskosti ničemu jinému, než jaké kabáty nosit a jak si česat vlasy? Oh, ano, a potom jak užívat zbraně proti studentům a kněžím! Což nemáte rozum, abyste přemýšlel? Musí se vám říkat, že jenom zbabělec zabíjí to, čeho se bojí, a dvojnásobný zbabělec, pokud zabíjí tímto způsobem? Kdybyste ho zezadu bodl nožem, byl byste měl aspoň odvahu ukázat svou podlost. Byla by to aspoň upřímná podlost. Ale vy, i když jste mocný, bojíte se následků, a tak skrýváte svou zbabělost pod rouškou souboje.“

Markýz setřásl bratrancovu ruku a pokročil kupředu, drže svůj kord jako bič. Ale chevalier ho znovu zachytil za paži a zadržel.

„Ne, ne, Gervaisi! Proboha, nech ho být!"

„Jen ho pusťte, pane," zuřil André-Louis. „Ať na mně dokončí své zbabělé dílo a zabezpečí se tak před odplatou, která stihá zbabělce!"

Pan de Chabrilane pustil markýze. Ten přistoupil s pobledlými rty a sálajícíma očima k mladému muži, který ho tak bezohledně urážel. Pojednou se však zarazil. Vzpomněl si na šuškaný příbuzenský vztah Andrého k baronu z Gavrillacu. Nechtěl si znepřátelit barona v době, kdy ho žádal o ruku jeho neteře.

Kolísaje mezi hněvem a opovržením, mávl rukou, otočil se na podpatku a rychlými kroky odešel se svým bratrancem.

Když hospodský a jeho lidé přispěchali, našli Andrého, jak objímá tělo mrtvého přítele a šeptá do jeho hluchého již ucha:

„Filipe! Filipe... Oh, Pane na nebesích! Filipe!"

Na první pohled poznali, že tu už nepomůže ani kněz, ani lékař. Tvář, která spočívala na rameni André-Louise, byla zsinalá, polootevřené oči byly zakaleny a tenký pramínek krve stékal z pootevřených úst.

Odnesli tělo do hostince a André-Louis, jenž pro slzy téměř neviděl, klopýtal za nimi. Poklekl v malé podkrovní světničce k lůžku, kam byl mrtvý položen, uchopil jeho ruku a přísahal mu pln bezmocného vzteku, že pan de La Tour d'Azyr si to trpce odpývá.

Tvé výřečnosti se bál, Filipe. I když se nedovolám spravedlnosti, aspoň to zmohu, že jeho zločin bude marný. Čeho se obával u tebe, toho se nyní bude bát u mne. Tvoje výmluvnost i tvé důvody budou mým dědictvím po tobě.

Vezmu je za své. Znáám tvé poselství svobody, každé slovo z něho. Tvoje myšlenky budou žít dál mým jazykem.

Nevyplatí se mu mít tvoji krev na své duši.

Vyhlídka na odplatu ho utěšila a ulevila jeho žalu. Začal se vroucně modlit. Myslel na laskavost a dobrotu, kterou Filip vždy projevoval, na vznešenou čistotu jeho velkého srdce.

V. BARON Z GAVRILLACU

Podruhé již toho dne vydal se André-Louis na zámek. Kráčel chvatně a nedbal zvědavých očí, které se za ním obracely, ani šepotu, který se za ním nesl, kdykoli míjel hloučky vesničanů, vzrušených událostí, ve které on byl jedním z účastníků.

Otevřel mu Benoit, zestárlý komorník, a uvedl jej do přízemního pokoje známého odedávna jako knihovna. Místnost vděčila za svůj název několika policím zanedbávaných knih, ale daleko nápadněji tam bilo do očí lovecké nářadí – brokovnice, růžky na prach, brašny a tesáky. Nábytek byl masivní, z bohatě vyřezávaného dubového dřeva. Silné dubové trámy podpíraly vysoký obílený strop.

Zavalitý seigneur de Gavrillac rozčileně přecházel po pokoji, když byl André-Louis uveden dovnitř. Byl už informován o tom, eo se stalo. Pan de Chabrilane právě odešel a zanechal jej v zármutku a zmatku.

„Jaká škoda!“ řekl baron. „Jaká škoda!“ A svěsil svou velkou hlavu. „Tak úctyhodný mladý muž, s tak slibnou budoucností. Ach, ten La Tour d’Azyr je tvrdý člověk a silně citlivý ohledně cti. Snad má pravdu. Já jsem nikdy nezabil člověka proto, že měl jiné názory než já. Vlastně jsem nikdy nikoho nezabil. Nemám na to povahu. Nemohl bych v noci spát, kdybych někoho zabil. Ale lidé jsou každý z jiného dřeva.“

„Teď jde o to, můj pane kmotře, co máme dělat,“ řekl André-Louis. Byl už zcela klidný a rozhodný.

Pan de Kercadiou na něho vyvalil oči. „Cože, co bychom, k čertu, dělali? Jak jsem se dozvěděl, Vilmorin se opovážil udeřit pana markýze.“

„Byl k tomu vydrážděn nejhrubší urážkou.“

„Kterou sám zavinil svou buričskou řečí. Chudák, měl hlavu nacpanou těmi encyklopedistickými tlachy. To má z toho čtení. Já jsem nikdy mnoho nedal na knihy, André, a nikdy jsem také neslyšel, že by z učenosti vzešlo něco jiného než mrzutosti. To člověku pomíchá názory na život, zničí jednoduchost a s ní mír ducha i štěstí. Ať je ti tenhle nešťastný případ výstrahou, André. Ty jsi také příliš nakloněn těm módním úvahám o změně společenského pořádku. Vidíš, co z toho vzejde. Takový hezký člověk, jediná opora své ovdovělé matky, a zapomene na sebe, na své postavení, na svou povinnost k matce – a jde se dát zabít. To je hrozně smutné, na mou duši, to je smutné.“

Vytáhl kapesník a hlučně se vysmrkal.

Andrému bylo úzko u srdce. Cítil, jak mizí i ty nevelké naděje, které vkládal do svého kmotra.

„Kritizujete," řekl, „pouze chování zavražděného a nikoli chování vraha. Přece není možné, abyste souhlasil s takovým zločincem.“

„Zločincem," vzkřikl pan de Kercadiou, „proboha, hochu, mluvíš o panu de La Tour d'Azyr.“

„Mluvím o něm a o surové vraždě, kterou spáchal.“

„Ticho!" zvolal pan de Kercadiou důrazně, „zakazuji ti, abys o něm užíval takových výrazů. Pan markýz je mým přítelem a bude asi co nejdříve mým blízkým příbuzným.“

„Přesto co se stalo?" ptal se André-Louis.

Pan de Kercadiou byl netrpělivý. „Proč? Co to má s tím společného? Je mi líto, ale nemám právo to odsuzovat. To je obvyklý způsob vyrovnávání sporů mezi šlechtici.“

„Věříte tomu doopravdy?"

„Co tím k čertu myslíš, André? Říkal bych snad něco, čemu bych nevěřil? Začínám se na tebe hněvat.“

„'Nezabiješ' je zákon králův i Boží.“

„Mně se zdá, že se chceš se mnou hádat. Byl to souboj...“

André-Louis ho přerušil: „Byl to souboj právě tak málo, jako kdyby byl na pistole a jen pan markýz ji měl nabitou. On schválně vyzval Filipa k další rozmluvě, aby ho těžce urazil, vyprovokoval k souboji a zabil. Jen se na mne nerozčilujte, můj pane kmotře. Nevymyslel jsem si nic, říkám jen, co mi prozradil sám pan markýz.“

Pan de Kercadiou sklopil své šedé oči, pokrčil rameny, obrátil se a loudavě kráčel k oknu. „Takový případ by mohl rozhodnout jenom čestný soud a my nemáme čestných soudů,“ řekl.

„Ale máme trestní soudy!“

Šlechtic se obrátil k němu s vracející se mrzutostí. „Kterýpak trestní soud by přijal žalobu, na jakou ty asi myslíš?“

„V Rennes je soud královského zástupce.“

„A ty myslíš, že královský zástupce tě vyslechne?“

„Mne asi ne, pane. Ale kdybyste vy podal žalobu...“

„Já podat žalobu?“ Oči pana de Kercadiou se rozšířily hrůzou už jen při pouhé představě.

„Čin se stal na vašem území.“

„Já podat žalobu na pana de La Tour d'Azyr! Ty nemáš všech pět pohromadě. Zbláznil jsi se jako ten tvůj ubohý přítel, který takhle špatně skončil, protože strkal nos, kam neměl. Vedl tu urážlivé řeči o tom Mabeym, strašně urážlivé pro pana markýze. O tom asi ani nevíš. Vůbec se nedivím, že pan markýz chtěl zadostiučinění.“

„Už vím,“ řekl André-Louis zoufale.

„Co víš? Co, u čerta, víš?“